

Analyzing the Effect of the Resource Curse on the Happiness Kuznets Curve in Developing Countries

Amir Reza Khalili¹ ; Mehdi Nejati^{2*}

1. Master's student in energy economics, Faculty of Management and Economics, Shahid Bahonar, Kerman, Iran.

*2. Associate Professor, Department of Economics, Management and Economics, Shahid Bahonar, Kerman, Iran.

*Email Address: mnejati@uk.ac.ir

Article Info

Article Type:
Research Paper

Article History:

Received Date:

2025/10/05

Revised Date:

2025/10/10

Accepted Date:

2025/11/11

Published Date:

2025/12/28

Keywords:

Economics of happiness,
life satisfaction,
economic growth,
natural resource curse.

ABSTRACT

Happiness is a subjective feeling that has been regarded as one of the fundamental goals of human life since the time of Aristotle. Since sustainable happiness and sustainable development are considered two sides of the same coin, if an increase in happiness is assumed to depend on economic growth and natural resources are considered key factors in this process, it can be argued that achieving happiness is closely linked to economic growth and the effective utilization of natural resources. Accordingly, the present study examines the relationship between the resource curse and economic growth within the framework of the Happiness Kuznets Curve in 66 developing countries. To analyze this relationship, both the random effects model and threshold regression method were employed. The results of the random effects model indicate that economic growth has a positive and significant effect on happiness, while its square has a negative and significant coefficient, reflecting a nonlinear relationship between income and happiness. Subsequently, by determining a threshold for the share of natural resource rents in GDP, countries were divided into two groups. The findings show that in the first regime, natural resources have a positive and significant effect on happiness, but after exceeding the threshold, this effect becomes negative and significant. This reversal indicates the occurrence of the resource curse, which can reduce happiness through channels such as corruption, weakened governance, and inequality. Consequently, the policy recommendation of this study, which may be relevant for the countries under investigation, is to diversify the economy, improve governance, and pay special attention to the human development index and its relationship with quality of life in order to enhance happiness.

Cite this article: Amir Reza Khalili , Mehdi Nejati (2025) , Analyzing the Effect of the Resource Curse on the Happiness Kuznets Curve in Developing Countries , Journal of Environmental Sciences Studies , 10(3) , Pages 10770-10785.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

Happiness is a subjective and emotional feeling that has always been considered a fundamental goal of human beings. According to existing studies, individuals with higher levels of happiness usually demonstrate greater productivity, job performance, success, and health. If, based on the available evidence and studies, happiness is regarded as an outcome of economic growth, and economic growth is dependent on a country's resources and productive capacities, it can be concluded that many of the factors influencing happiness are rooted in economic growth. Among the factors affecting economic growth, energy and natural resources play an undeniable role. However, many resource-rich countries have found themselves in a situation known as the "resource curse." In fact, due to excessive reliance on natural resources, these countries often experience low levels of economic growth, which can negatively impact the welfare and happiness of their citizens. Therefore, examining happiness in resource-abundant countries becomes particularly significant.

Materials and methods

This study employs available data for 66 developing countries over the period 2010–2021 and applies both the Generalized Method of Moments (GMM) fixed-effects approach and the threshold regression model to dynamically examine the factors influencing happiness. The GMM fixed-effects model is used to control for country-specific characteristics and address the endogeneity problem among variables. Since happiness is influenced by dynamic factors such as per capita income, unemployment, and corruption control, the use of the GMM model enables a more accurate causal analysis while reducing estimation bias. In contrast, the threshold regression model is employed to analyze the nonlinear effect of natural resources on happiness. The research hypothesis is based on the existence of a critical level of natural resource rents, beyond which the impact of natural resources shifts from positive to negative. The threshold model makes it possible to classify countries into two regimes according to their degree of resource dependence and to analyze the differing effects within each regime.

Results and discussion

Based on the results of the random-effects model, per capita GDP has a positive and significant impact on the happiness index. This finding indicates that, at the baseline level, economic growth contributes to an improvement in happiness in developing countries. However, the squared term of per capita GDP exhibits a negative and significant coefficient, suggesting a nonlinear relationship between income and happiness. In the second part, the threshold model estimation shows that in countries where natural resource rents fall below the identified threshold, the utilization of natural resources through income growth, job creation, or infrastructure development can positively contribute to happiness. Nevertheless, when natural resource rents exceed this critical level, their impact on happiness becomes negative, reflecting the adverse consequences of excessive dependence on natural resources on both subjective well-being and social welfare.

Conclusion

Overall, the findings of this study provide strong evidence of the complexity and multidimensional nature of the relationship between economic variables and the level of happiness in developing countries. The results not only confirm the existence of the Happiness Kuznets Curve, but also highlight the significant roles of factors such as unemployment, corruption control, and the exploitation of natural resources. In particular, the threshold model results indicate that the impact of natural resources on happiness depends on the extent of their utilization, and beyond a specific critical threshold, this effect may turn negative. Accordingly, economic growth alone cannot guarantee a sustainable increase in happiness unless it is accompanied by good governance, appropriate redistributive policies, and diversification of the economic structure.



تحلیل اثر نفرین منابع طبیعی بر منحنی کوزنتس شادی کشورهای در حال توسعه

امیررضا خلیلی^۱، مهدی نجاتی^{۲*}

۱- دانشجوی کارشناسی ارشد اقتصاد انرژی، دانشکده مدیریت و اقتصاد، دانشگاه شهید باهنر کرمان، ایران.

۲* - دانشیار، گروه اقتصاد، مدیریت و اقتصاد، شهید باهنر کرمان، ایران.

* ایمیل نویسنده مسئول: mnejati@uk.ac.ir

چکیده	اطلاعات مقاله
شادی، احساسی ذهنی است که از دوران ارسطو تاکنون به عنوان یکی از اهداف اساسی زندگی انسان مطرح بوده است. از آنجا که شادی پایدار و توسعه پایدار دو روی یک سکه تلقی می شوند، اگر افزایش شادی را در گرو رشد اقتصادی بدانیم و منابع طبیعی را از عوامل کلیدی این روند در نظر بگیریم، می توان گفت دستیابی به شادی با رشد اقتصادی و بهره برداری مؤثر از منابع طبیعی در ارتباطی تنگاتنگ قرار دارد. بر این اساس، پژوهش حاضر به بررسی رابطه میان نفرین منابع طبیعی و رشد اقتصادی در چارچوب منحنی کوزنتس شادی در ۶۶ کشور در حال توسعه می پردازد. برای تحلیل این رابطه، از دو روش مدل اثرات تصادفی و رگرسیون آستانه ای بهره گرفته شده است. نتایج مدل اثرات تصادفی نشان می دهد که رشد اقتصادی اثری مثبت و معنادار بر شادی دارد، اما مجذور آن دارای ضریب منفی و معنادار است که بیانگر رابطه ای غیرخطی میان درآمد و شادی است. در ادامه، با تعیین آستانه ای برای سهم رانت منابع طبیعی از GDP، کشورها به دو گروه تقسیم شدند. یافته های این قسمت نشان می دهد در رژیم اول، منابع طبیعی اثری مثبت و معنادار بر شادی داشته، اما پس از عبور از آستانه، این اثر منفی و معنادار می شود. این تغییر جهت، بیانگر بروز پدیده نفرین منابع است که می تواند از مسیرهایی چون فساد، تضعیف حکمرانی و نابرابری، شادی را کاهش دهد. در نتیجه توصیه سیاستی مطالعه حاضر که می تواند مورد توجه کشورهای مورد بررسی واقع شود، تنوع بخشی به اقتصاد، بهبود حکمرانی و توجه ویژه به شاخص توسعه انسانی و ارتباط آن با کیفیت زندگی جهت ارتقای شادی می باشد.	نوع مقاله: مقاله علمی پژوهشی تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۷/۱۳ تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۷/۱۸ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۸/۲۰ تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۰/۰۷ کلید واژه ها: اقتصاد شادی، رضایت از زندگی، رشد اقتصادی، نفرین منابع طبیعی.

شادی یک احساس ذهنی و عاطفی است (Ng, 2021) که از زمان ارسطو تاکنون، هدف اصلی بشر بوده (Roessler & Gloor, 2020) و در طول تاریخ به روش‌های گوناگون به دنبال آن بوده‌اند. برخی از مطالعه، برخی از خرج کردن، بعضی از داشتن ثروت، عده‌ای هم از دنبال کردن اهداف غیرمادی لذت می‌برند (Ng, 2021) این تفاوت‌ها در روش دستیابی به شادی سبب شده علاقه علمی و سیاسی به موضوع شادی در بین افراد و ملت‌ها افزایش یابد (Ram, 2017) که در طول سالیان تحولاتی را نیز به همراه داشته است. که از دل این تحولات، رشته‌ای تازه به نام اقتصاد شادی به وجود آمده (Agrawal et al., 2023) که به دنبال پاسخ به این سؤال است: «یک فرد چقدر زندگی خود را دوست دارد؟» (Artekin, 2021). مطالعات مختلف نشان می‌دهد افرادی که شادی بالاتری دارند بهره‌وری، عملکرد شغلی، موفقیت و سلامت بیشتری داشته (Roessler & Gloor, 2020) و روحیه مشارکتی بالاتری دارند (منصف و همکاران، ۱۳۹۸) و بر این اساس می‌توان گفت این نیاز نه تنها در شکل‌گیری شخصیت نقش دارد، بلکه در حفظ سلامت روانی و مقابله با مشکلات امروز نیز اهمیت زیادی دارد. (کریمی و همکاران، ۱۴۰۰) از آنجا که ارتقای سلامت روانی به یک اولویت مهم اجتماعی تبدیل شده (شهبازخانی و همکاران، ۱۴۰۳) و از آنجا که سلامت روانی یکی از اجزای مهم سرمایه انسانی است که از راه‌های مختلف بر رشد اقتصادی اثر می‌گذارد (Bloom et al., 2024) توجه به آن از اهمیت زیادی برخوردار است. توجه به نقش مهم تولید ناخالص داخلی در رفاه انسان‌ها (دادگر و همکاران، ۱۴۰۰) و ارتباط مستقیم و مثبت شادی با درآمد (Easterlin, 2021) نشان می‌دهد که رشد اقتصادی و افزایش درآمد ملی می‌تواند رضایت و شادی مردم را افزایش دهد. (Fatima & Khan, 2024) این موضوع تا حدی بین جوامع جدی شده است که امروزه به هدفی اصلی میان آن‌ها بدل شده است (Lee et al., 2023) تا جایی که برخی، شادی پایدار و توسعه پایدار را دو روی یک سکه دانسته‌اند (لری نژاد و طیب‌زاده، ۱۴۰۲) و آنرا دروازه‌ای برای رسیدن به پایداری (Chen, 2023) و حتی معیاری برای سنجش سطح توسعه‌یافتگی کشورها می‌دانند (لری نژاد و طیب‌زاده، ۱۴۰۲). بر همین اساس همانطور که در جدول ۱ دیده می‌شود کشورهای با GDP سرانه بالا عموماً در رتبه‌های نخست شادی قرار دارند که نشان‌دهنده پیوند میان درآمد و رفاه ذهنی است.

رتبه	کشور	GDP سرانه (دلار)	تورم	نرخ بیکاری	جمعیت (میلیون)
۱	فنلاند	۵۳/۳۳	۱	۸/۴	۵/۶
۲	دانمارک	۷۲/۰۴	۱/۳	۲/۹	۵/۹۶
۳	ایسلند	۸۷/۰۲	۵/۹	۳/۴	۰/۳۸
۴	سوئد	۵۷/۶۳	۲	۸/۴	۱۰/۵۹
۵	هلند	۶۸/۳۹	۳/۲	۳/۷	۱۷/۹۴
۶	کاستاریکا	۱۷/۹۱	-۰/۴	۶/۹	۵/۳۳
۷	نروژ	۸۶/۶۱	۳/۱	۴	۵/۵۹

منابع: <https://data.worldhappiness.report>
<https://www.imf.org/>

جدول فوق و بررسی آمار موجود در گزارش شادی به خوبی نشان می‌دهد که سطح بالای درآمد و توسعه اقتصادی، یکی از عوامل اصلی افزایش شادی در جوامع است. این موضوع ریشه در تاریخ اندیشه اقتصادی نیز دارد؛ از بدو تولد علم اقتصاد توسط آدام اسمیت، تئوری‌های اقتصادی بر پایه مفهوم شادی استوار است زیرا وی اظهار می‌دارد که درآمد بیشتر منجر به رضایت بیشتر می‌شود. (Momeni, 2023) از این منظر اگر شادی را پیامد رشد اقتصادی بدانیم و رشد اقتصادی را وابسته به منابع و ظرفیت‌های تولیدی، آن‌گاه می‌توان نتیجه گرفت که بسیاری از عوامل اثرگذار بر شادی، ریشه در رشد اقتصادی دارند. عوامل فراوانی بر رشد اقتصادی اثر گذار هستند اما از میان آن‌ها انرژی و منابع طبیعی نقش کلیدی دارند. (گودرزی فراهانی و همکاران، ۱۴۰۲) بسیاری از کشورها با وجود برخورداری از منابع طبیعی فراوان، در دام پدیده‌ای به نام "نفرین منابع طبیعی" گرفتار شده‌اند. این کشورها به دلیل اتکای بیش از حد به منابع طبیعی، معمولاً از رشد اقتصادی پایینی برخوردارند و این مسئله می‌تواند سطح رفاه و شادی آن‌ها را تحت تأثیر قرار دهد. (معبودی و همکاران، ۱۴۰۱) بنابراین این پدیده لزوم بررسی شادی در کشورهایی که از منابع طبیعی فراوانی برخوردار هستند را بیش از پیش مهم می‌سازد. کوتاه سخن آن‌که، مباحث مطرح شده نشان می‌دهد میان محیط زیست، انرژی، رشد اقتصادی و شادی رابطه‌ای چندبعدی و درهم

تئیده وجود دارد. نوآوری اصلی پژوهش حاضر، استفاده از تحلیل آستانه‌ای برای بررسی تأثیر نفرین منابع طبیعی و رشد اقتصادی بر شادی در چارچوب فرضیه منحنی شادی کوزنتس است. هدف این پژوهش، تبیین رابطه‌ی درآمد حاصل از منابع طبیعی بر شادی در کشورهای منتخب و شناسایی عوامل مؤثر بر سطح شادی در این کشورها می‌باشد. بنابراین، در ادامه مطالعه حاضر ابتدا مبانی نظری مرتبط بررسی شده و سپس، در بخش سوم مطالعات انجام شده مرور می‌شوند. در قسمت چهارم، مدل تجربی بر اساس داده‌های پانلی تخمین زده شده و یافته‌های مربوطه تحلیل می‌شوند. در پایان نیز نتایج و پیشنهادهای سیاستی ارائه خواهد شد.

۲- مبانی نظری

همان‌طور که پیش‌تر نیز اشاره شد، شادی یکی از شاخص‌های کلیدی رفاه انسان به‌شمار رفته (Barut et al., 2025) و ارتباط تنگاتنگی با رشد اقتصادی و تولید ناخالص داخلی دارد. در همین زمینه، «فرضیه منحنی شادی کوزنتس» بیان می‌کند که در مراحل ابتدایی رشد اقتصادی، منابع کمیاب‌اند و کیفیت زندگی ممکن است پایین باشد؛ اما با بهبود شرایط اقتصادی، میزان شادی و رضایت از زندگی نیز افزایش می‌یابد. هنگامی که فرد تلاش بیشتری در کار خود دارد و درآمد بیشتری کسب می‌کند، قدرت انتخاب او برای تأمین نیازها و خواسته‌هایش افزایش می‌یابد، و در نتیجه، سطح شادی او نیز بیشتر می‌شود (Lin et al., 2024) حتی یک نگاه اجمالی به رابطه میان بهره‌وری ذهنی و سطح درآمد، نشان می‌دهد که بخشی از شادی انسان از وضعیت مالی او ناشی می‌شود. همبستگی میان این دو متغیر، از قوی‌ترین روابطی است که تاکنون در علوم اجتماعی شناسایی شده است؛ به‌طوری‌که رضایت از زندگی در میان ثروتمندان همواره بیشتر از افراد کم‌درآمد گزارش شده است (Halpern, 2015). شادی را می‌توان ادراک ذهنی یا روانی فرد نسبت به میزان دستیابی به مطلوبیت‌های اجتماعی تعریف کرد. یعنی اینکه فرد چقدر زندگی خود را دوست دارد، ملاکی برای درجه بندی شادی افراد در نظر گرفته شده است (Zare et al., 2020) یکی از ابزارهای سنجش شادی، روشی است که از افراد خواسته می‌شود نردبانی را تصور کنند که از ۰ (بدترین زندگی ممکن) تا ۱۰ (بهترین زندگی ممکن) شماره‌گذاری شده است و سپس جایگاه فعلی زندگی خود را روی این نردبان مشخص کنند که به عنوان نردبان کانتربیل شناخته می‌شود. (Nikolova & Graham, 2021) و این مطالعه نیز با بهره‌گیری از نتایج همین نظرسنجی در قسمت مدل تجربی به بررسی موضوع می‌پردازد.



شکل ۱: سه بعد اصلی شادی
منبع (Petrovic et al., 2021)

همان‌طور که در شکل ۱ نیز مشخص است، شادی مفهومی پیچیده و چندبعدی است (Yang et al., 2022) که از دیرباز ماده‌ی اولیه‌ی دگرگونی‌های حیات اجتماعی به‌شمار رفت (Lika, 2023) و بسیاری آن را به مثابه یکی از شاخص‌های مهم توسعه می‌دانند (فلک‌الدین و حاجی‌زاده میمندی، ۱۴۰۱) اگر شادی یکی از ویژگی‌های جامعه‌ی مطلوب در نظر گرفته شود و توسعه نیز به عنوان حرکت تدریجی در مسیر تحقق چنین جامعه‌ای تعریف گردد، آنگاه می‌توان شادی را یکی از اهداف کلیدی سیاست‌گذاری‌های توسعه‌محور تلقی کرد. (منصف و همکاران، ۱۳۹۸) در همین زمینه، یکی از دغدغه‌های اصلی اقتصاددانان، شناسایی عوامل مؤثر بر رشد و توسعه اقتصادی است. (نوراحمدی و همکاران، ۱۴۰۱) اگر با توجه به شواهد و مطالعات موجود، شادی را موتور محرک رشد اقتصادی در نظر بگیریم (Lee et al., 2023) و منابع طبیعی را عاملی جهت رشد و توسعه، آنگاه انتظار می‌رود کشورهایی که از منابع طبیعی بیشتری برخوردارند، از رشد اقتصادی بالاتری نیز بهره‌مند شوند. (نوراحمدی و همکاران، ۱۴۰۱) با این حال می‌دانیم که برای تمامی کشورها این گونه نخواهد بود، فرضیه‌ی «نفرین منابع» در همین راستا بیان می‌کند که وابستگی به منابع طبیعی می‌تواند مسیر اقتصاد کشور را از فعالیت‌های مولد و بلندمدت منحرف کند و به کاهش رشد اقتصادی منجر شود. (فتوره‌چی، ۱۴۰۰) این پدیده ممکن است پیامدهایی همچون تورم رکودی، کاهش تنوع اقتصادی، نوسانات شدید اقتصاد کلان، افزایش فساد، تضعیف دموکراسی و تشدید درگیری‌های داخلی به همراه داشته باشد (Slesman, 2022)؛ السادات علوی و دهمرده، ۱۴۰۲). چنین عواملی می‌توانند کیفیت زندگی و میزان شادکامی مردم را نیز به‌طور جدی تحت تأثیر قرار دهند. با این حال، مطالعات مختلفی نشان داده‌اند که بهره‌مندی از طبیعت نیز می‌تواند سطح بهروزی انسان‌ها را افزایش دهد. دسترسی به فضاهای سبز، منابع آبی و جلوه‌های طبیعی، تأثیر مثبتی بر احساس شادی دارد. (Halpern, 2015) فضای سبز شهری با افزایش سلامت روانی و احساس خوشایند، همبستگی مثبتی را با شادی نشان می‌دهد. (Kwon et al., 2021) همچنین، شادی با عوامل دیگری چون روابط اجتماعی،

دستاوردهای فردی، کار معنادار، قدردانی، سلامت، طرز فکر مثبت، خوش بینی و به ویژه ارتباط با طبیعت پیوند دارد. (Barut et al., 2025) بنابراین می توان گفت، سه حوزه رشد اقتصادی، منابع طبیعی و شادی به شکلی تنگاتنگ درهم تنیده شده اند. از این رو، دو متغیر کلیدی که هم برای سیاست گذاران و هم برای مردم از اهمیت بسزایی برخوردارند، عبارتند از: رشد اقتصادی و شادکامی شهروندان (کالمرزی و همکاران، ۱۴۰۰) بر این اساس، مطالعه حاضر تلاش دارد تا با توجه به نقش منابع طبیعی در رشد اقتصادی، رابطه میان نفرین منابع و رشد اقتصادی را در چارچوب «منحنی شادی کوزنتس» در کشورهای منتخب بررسی کند. برای این منظور، ابتدا به مرور مطالعات مرتبط پرداخته و سپس مدل تجربی تحقیق و یافته های آن ارائه خواهد شد.

۳- پیشینه پژوهش

مطالعه و تحلیل پیشینه پژوهش های مرتبط، گامی اساسی در هر پژوهش به شمار می آید که ضمن شناسایی چارچوب نظری و مفهومی، زمینه را برای تعیین جایگاه و نوآوری پژوهش حاضر فراهم می کند. در حوزه شادی و رفاه انسانی، پژوهش های متعددی به بررسی عوامل تأثیرگذار اقتصادی، اجتماعی، نهادی و محیط زیستی پرداخته اند که هر یک بخشی از پیچیدگی های این پدیده چندبعدی را روشن ساخته اند. با توجه به اهمیت رشد اقتصادی، نابرابری درآمد، کیفیت حکمرانی و بهره برداری از منابع طبیعی در شکل دهی به سطح شادی و رفاه جامعه، مرور این مطالعات می تواند نقشه راهی دقیق و جامع برای انجام پژوهش حاضر فراهم آورد. در این راستا، ابتدا به بررسی ارتباط بین رشد اقتصادی و شادی، سپس تأثیر نابرابری درآمد، نقش حکمرانی و دموکراسی و در نهایت تأثیر منابع طبیعی و مصرف انرژی بر شادی خواهیم پرداخت.

• رشد اقتصادی و پارادوکس شادی

مقاله برجسته ریچارد استرلین با عنوان «آیا رشد اقتصادی و وضعیت انسان را بهبود می بخشد؟» یکی از نخستین مطالعات تجربی در زمینه رابطه میان شادی و درآمد است. (Besser, 2020) پارادوکس استرلین بیان می کند که در یک زمان مشخص، شادی با درآمد رابطه مستقیمی دارد، چه در مقایسه بین کشورها و چه درون کشورها، اما در طول زمان، نرخ رشد بلندمدت شادی و درآمد رابطه معناداری ندارند. علت اصلی این تناقض، مقایسه اجتماعی است. در یک نقطه زمانی، افراد با درآمد بالاتر شادتر هستند زیرا درآمد خود را با دیگران که شرایط مالی کمتری دارند مقایسه می کنند و بالعکس، کسانی که درآمد کمتری دارند، کمتر احساس شادی می کنند. اما در طول زمان، با افزایش درآمد در کل جمعیت، درآمد گروه مقایسه ای افراد نیز همراه با درآمد خودشان افزایش می یابد و در نتیجه، اثر مثبت افزایش درآمد فردی بر سطح شادی، به تدریج از بین می رود. (Easterlin & O'Connor, 2022) در این زمینه، مطالعات متعددی انجام شده اند. برای نمونه، مطالعه (Maya & Lakshmanasamy, 2020) به اعتبار پارادوکس استرلین و اهمیت سازگاری درآمدی و مقایسه اجتماعی در کشور هند با استفاده از تحلیل بین ایالتی و با بهره گیری از داده های World Values Survey برای سال های ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۴ می پردازد. نتایج حاصل از مدل پانل حاکی از آن است که اثرات منفی درآمد نسبی بر شادی، بر اثرات مثبت درآمد مطلق غلبه دارد. این مطالعه نشان می دهد که در هر دو سطح فردی و کلان، سازگاری درآمدی به صورت کامل رخ می دهد. در همین راستا، مطالعه (Hakan Altin, 2022) نیز با بررسی ۷۴ کشور به تبیین رابطه میان ثروت و شادکامی می پردازد. بدین منظور سه مدل استاتیک و دو مدل پویا در نظر گرفته می شود. طبق هر سه مدل، ثروت عامل شادی و چهارمین عامل توضیح دهنده آن است. آنچه از نتایج مسلم است این است که بین ثروت و خوشبختی رابطه وجود دارد و قدرت این رابطه برای کشورهای مختلف و فرهنگ های مختلف متفاوت است. از سوی دیگر، مجموعه ای از پژوهش های تجربی نشان می دهند که رفاه ذهنی افراد با رشد اقتصادی، اشتغال و تورم مرتبط است. (Lee et al., 2023) بدین منظور مطالعه (Humair & Ayyubi, 2024) به بررسی اثر تعدیل کننده نابرابری درآمد بر رابطه بین تولید ناخالص داخلی سرانه و شادی می پردازد. نتایج این مقاله اثر تعاملی معنادار و منفی نابرابری درآمد را بر رابطه بین شکوفایی اقتصادی و شادی در کشورهای اقتصادی برخوردار تأیید می کند همچنین، همان طور که پارادوکس استرلین پیش بینی می کند، این مطالعه نشان می دهد که نقطه اشباعی وجود دارد که پس از آن رابطه بین شکوفایی اقتصادی و شادی از هم می پاشد. مطالعه (Cai et al., 2022) در کشور چین در دو دوره زمانی ۱۹۹۰ تا ۲۰۱۹ و ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۹ به دنبال پاسخ به این سوال است که آیا رشد اقتصادی شدید چین باعث افزایش شادی شهروندان این کشور شده است؟ این مطالعه در دو بخش انجام شده است. در بخش نخست، از داده های بررسی های ملی موجود بین سال های ۱۹۹۰ و ۲۰۱۸ (۶۴ نمونه) استفاده شده که نتایج نشان می دهد یک روند U شکل در این زمینه وجود دارد. در قسمت دوم، یک متاآنالیز متقابل زمانی از سال ۲۰۰۱ تا ۲۰۱۹ (۶۸۹ نمونه) انجام شده که نتایج حاصل از آن نشان می دهد شادی روند صعودی و خطی در چین دارد. در هر دو بررسی، تحلیل علیت گرنجر نشان داد که رشد اقتصادی دلیل افزایش شادی چینی ها بوده است. این یافته ها نشان می دهند که رشد اقتصادی از سال ۱۹۹۰، به ویژه از ۲۰۰۱، موجب افزایش سطح شادی در چین شده و نتایج آن با پارادوکس استرلین همخوانی دارد. همچنین یافته های مطالعه (P Zhang, 2022) در چین و مطالعه (Rus & Blăjan, 2021) در کشورهای دانمارک، کاستاریکا، رومانی و هند در همین راستا قرار می گیرند. در همین حوزه در کشور چین مطالعه (Su &

(Sabjan, 2023) به بررسی اثرات پارامترهای کمک کننده رضایت از زندگی و شادی می‌پردازد. تحقیقات بیان می‌کند که بسیاری از عوامل دیگر خارج از کنترل ما می‌توانند بر رضایت و شادی زندگی تأثیر بگذارند. روابط اجتماعی ما با دوستان، خانواده و همکاران می‌تواند سطح شادی را افزایش یا کاهش دهد. همچنین وضعیت اقتصادی ما می‌تواند سطح کیفیت زندگی ما را مشخص کند. این مطالعه پیشنهاد می‌دهد که سیاست‌گذاران باید هنگام اتخاذ تصمیم‌های سیاستی، عوامل اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را در نظر بگیرند تا با انجام این کار اطمینان حاصل شود که شهروندان در محیط‌های سالم و امن زندگی می‌کنند که منابع مورد نیاز برای زندگی معنادار را برای آن‌ها فراهم می‌کند. (Gresi Lika, 2023) به بررسی رابطه پیچیده شادی و رشد اقتصادی در کشورهای اروپای مرکزی و شرقی با تمرکز بر متغیر وابسته شادی و رابطه آن با سه متغیر مستقل و مهم بیکاری، رشد تولید ناخالص داخلی و تورم می‌پردازد. یافته‌های مطالعه مذکور نشان می‌دهد که بین نرخ بیکاری، تورم و شادی، ارتباط منفی قابل توجهی وجود دارد، به این معنی که رشد بیکاری و افزایش تورم منجر به کاهش شادی می‌شود. همچنین مطالعه انجام شده توسط (Mentus & Vladislavjević, 2021) که به رابطه بین درآمد و رضایت از درآمد در مجموعه اقتصادهای توسعه‌یافته اروپایی در بازه زمانی ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۸ پرداخته است وجود پارادوکس استرلین را تایید می‌کند. در همین راستا مطالعه (Matusiewicz, 2025) بیان می‌کند که عوامل غیرمادی مانند همبستگی اجتماعی، سلامت روان و تعادل کار و زندگی، پس از رسیدن به سطح مشخصی از رفاه اقتصادی، تعیین‌کننده‌های مهم‌تری برای رضایت و خوشبختی هستند. کشورهایی مانند نروژ و سوئیس، با وجود داشتن GDP و HDI بالا، نشان‌دهنده بازدهی کاهشی در زمینه شادی هستند. علاوه بر این، مطالعه نشان می‌دهد که نابرابری درآمدی تأثیر منفی بر شاخص توسعه انسانی دارد، اما عوامل دیگری مانند کیفیت حکمرانی و خدمات بهداشتی نیز نقش مهمی ایفا می‌کنند. کشورهایی که دیگر تمرکز خود را از رشد اقتصادی برداشته‌اند، باید توجه بیشتری به ارتقای رفاه فردی، تعادل کار و زندگی، و کیفیت محیط زیست داشته باشند؛ از جمله تعادل کار و زندگی، بازنگری در ساعات کاری، فراهم کردن دسترسی آسان به فضاهای سبز و ترویج زندگی فراتر از صرفاً کسب درآمد. در مجموع در این قسمت، همان‌طور که مطالعه (Lee et al., 2023) نشان می‌دهد، شادی می‌تواند به عنوان موتور محرک رشد اقتصادی عمل کند و به‌طور متقابل، رشد اقتصادی موجب افزایش سطح شادی شود. همچنین بررسی مطالعات در این قسمت نشان می‌دهد که متغیرهای اقتصادی مانند اشتغال و درآمد (Putri & Prasetyani, 2021) و سطح تحصیلات (Yang et al., 2022) تأثیر مستقیم و مثبت بر شادی دارند. با این حال، در بلندمدت، عوامل غیرمادی مانند نابرابری، مقایسه اجتماعی و کیفیت زندگی موجب تضعیف این رابطه می‌شوند. بنابراین، سیاست‌گذاران باید فراتر از صرف رشد اقتصادی به بهبود کیفیت حکمرانی، تقویت سرمایه اجتماعی و ارتقای کیفیت زندگی و رفاه اجتماعی توجه ویژه‌ای داشته باشند.

• نابرابری درآمد و نقش آن بر سطح شادی

در دهه‌های اخیر، توجه پژوهشگران و سیاست‌گذاران به تأثیر عوامل ساختاری نظیر نابرابری درآمدی بر کیفیت زندگی و سطح شادی افراد افزایش یافته است. برخلاف تصور رایج که سطح درآمد مطلق را عامل اصلی تعیین‌کننده شادی می‌داند، مطالعات متعدد نشان می‌دهند که نحوه توزیع درآمد و احساس عدالت اقتصادی در جامعه نقشی مهم‌تر در تبیین رضایت از زندگی ایفا می‌کند. از این‌رو، بررسی رابطه میان نابرابری درآمد و شادی، به‌ویژه در کشورهای مختلف با سطوح توسعه متفاوت، از منظر سیاست‌گذاری اجتماعی و اقتصادی اهمیت بالایی دارد. مطالعه (منصف و همکاران، ۱۳۹۸) با مطالعه‌ی ۱۰۰ کشور طی بازه ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۶، اثر هشت متغیر روی شادی را با استفاده از سه سناریو و با روش رگرسیون آستانه‌ای پانل، مورد بررسی قرار می‌دهد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد رابطه شادی با درآمد سرانه، سلامت، مصرف، مخارج دولتی و آزادی اقتصادی مثبت و رابطه شادی با نابرابری درآمد، تورم و بیکاری منفی است. همچنین مخارج مصرفی و آزادی اقتصادی روی شادی اثر مثبت دارند که اندازه این اثر با افزایش درآمد سرانه افزایش می‌یابد. این مطالعه پیشنهاد می‌دهد که تدوین سیاست‌های مناسب جهت کاهش نابرابری درآمدی، می‌تواند شادی بیشتری برای جامعه به دنبال داشته باشد که خود، تقویت بهره‌وری و رشد اقتصادی را در پی خواهد داشت. در همین راستا مطالعه (Oktafira, 2025) نیز به بررسی تأثیر نابرابری درآمدی، ادراک از فساد، برابری جنسیتی و فناوری بر سطح شادی در کشورهای عضو G20 می‌پردازد. نتایج نشان می‌دهد که ادراک از فساد به‌صورت جزئی تأثیری مثبت و معنادار بر شادی دارد. در حالی که نابرابری درآمدی، برابری جنسیتی و فناوری تأثیر معناداری بر سطح شادی در کشورهای G20 ندارند. بر اساس نتایج مطالعه مذکور، انتظار می‌رود دولت‌ها با جدیت به مقابله با فساد بپردازند، چرا که بهبود درک مردم از فساد می‌تواند بر افزایش شادی مؤثر باشد. همچنین دولت‌ها باید در جهت کاهش شکاف‌ها و نابرابری‌ها گام بردارند تا شادی و رفاه را به‌صورت فراگیر برای تمام اقشار جامعه، و نه صرفاً از منظر اقتصادی، محقق کنند. افزون بر این، توجه به برابری جنسیتی و نوآوری در حوزه فناوری نیز باید در اولویت برنامه‌های دولت قرار گیرد. همان‌طور که اشاره شد مطالعات انجام‌شده در سطوح ملی و بین‌المللی، همگی بر اهمیت متغیرهای اقتصادی و توزیع منابع در تبیین سطح شادی جوامع تأکید دارند، هرچند در جزئیات، تفاوت‌هایی در نتایج آن‌ها دیده می‌شود. پژوهش (شریف‌کریمی و همکاران، ۱۴۰۰) با تمرکز بر استان‌های ایران، حاکی از آن است که مناطق مرکزی کشور با برخورداری از امکانات رفاهی بیشتر، از سطح شادی بالاتری نسبت به استان‌های مرزی برخوردارند. همچنین، در این مطالعه با استفاده از دو روش OLS و RLS نشان داده شده است که بین شادی و نابرابری رابطه‌ی U شکل معکوس وجود دارد؛ به‌طوری که میزان شادی با افزایش نابرابری ابتدا کاهش

یافته و سپس پس از عبور از نقطه‌ای خاص افزایش می‌یابد. این یافته در سطح کشوری نیز مورد تأیید قرار گرفته است. به‌طور خاص، مطالعه (Afshari & Dahmardeh, 2015) نشان می‌دهند که کاهش فقر و نابرابری درآمدی در کشورهای در حال توسعه می‌تواند منجر به بهبود شادکامی شود. این مطالعه که با استفاده از داده‌های پانل برای ۱۰۰ کشور طی سال‌های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۲ انجام شده، حاکی از آن است که فقر اثری منفی بر شادکامی دارد و بهبود در توزیع درآمد، شادکامی را افزایش می‌دهد. همچنین شاخص توسعه انسانی نیز با شادی رابطه‌ای مثبت و معنادار دارد. نتایج این پژوهش، به‌ویژه برای کشورهای در حال توسعه، نقش پراهمیت متغیرهایی مانند فقر، نابرابری درآمد و توسعه انسانی را در تعیین سطح شادی برجسته می‌سازد. مطالعه (Jalili Kamju & Nademi, 2019) نیز این موضوع را از زاویه‌ای دیگر بررسی کرده و به تحلیل اثر نابرابری درآمد بر نابرابری شادی در ایران پرداخته است. این مطالعه با بهره‌گیری از نظریه‌هایی مانند نزولی بودن شادی نهایی درآمد، هرم معکوس مزلو و هموارسازی درآمد-شادی، و با استفاده از روش رگرسیون آستانه‌ای در بازه زمانی ۱۳۵۲ تا ۱۳۹۳، به این نتیجه می‌رسد که نابرابری توزیع درآمد دارای اثر غیرخطی و آستانه‌ای بر نابرابری شادی است. به‌طور خاص، هنگامی که ضریب جینی کمتر از ۰,۴۱۶ باشد (رژیم نابرابری پایین)، افزایش نابرابری درآمد تأثیر منفی و معناداری بر نابرابری شادی دارد؛ اما پس از عبور از این آستانه، این تأثیر مثبت و معنادار می‌شود. در سطح فراملی نیز مطالعه (Ranjbar et al., 2017) با بررسی کشورهای عضو اتحادیه اروپا، به نقش عوامل درآمدی و غیردرآمدی در ارتقای شادی پرداخته‌اند. این پژوهش نشان می‌دهد که اگرچه درآمد با شادی رابطه‌ای مثبت دارد و به‌واسطه رفع نیازهای مادی یا کاهش استرس می‌تواند مؤثر باشد، اما این رابطه تنها تا سطحی مشخص صادق است. پس از آن، اثر درآمد بر شادی کاهش می‌یابد و عواملی مانند سلامت، امید به زندگی، ثبات سیاسی و حاکمیت قانون اهمیت بیشتری پیدا می‌کنند. از سوی دیگر، عواملی مانند شیوع HIV، درآمد پایین (زیر ۶۰٪ میانگین جامعه) و مقایسه اجتماعی درآمد (درآمد نسبی) اثری منفی و معنادار بر شادی دارند. مجموعه مطالعات این قسمت، تصویری جامع از پیچیدگی موجود میان متغیرهای اقتصادی و شادی ارائه می‌دهد و بر لزوم طراحی سیاست‌هایی ترکیبی با هدف کاهش نابرابری، افزایش رفاه ذهنی، و ارتقای کیفیت زندگی در سطوح مختلف اجتماعی تأکید دارد.

• حکمرانی، دموکراسی و شادی

مطالعات مختلف در حوزه حکمرانی و شادکامی، از زوایای گوناگون به بررسی رابطه میان این دو مفهوم پرداخته‌اند و در مجموع تصویری نسبتاً همگرا از نقش مؤثر حکمرانی در ارتقای سطح شادی در جوامع ارائه می‌دهند. در پژوهش دادگر و همکاران (۱۴۰۰)، با استفاده از داده‌های ۱۱۲ کشور طی دوره ۲۰۰۶ تا ۲۰۱۹، شش شاخص حکمرانی کافمن به‌عنوان معیارهای اصلی حکمرانی در نظر گرفته شده و تأثیر آن‌ها بر شادی بررسی شده است. در این مطالعه، کشورها به دو گروه تقسیم شدند تا تفاوت‌ها در میان کشورهایی با سطوح مختلف توسعه اقتصادی و حکمرانی روشن‌تر تحلیل شود. نتایج نشان می‌دهد که بهبود در شاخص‌های حکمرانی، همراه با افزایش درآمد، رابطه‌ای مثبت و معنادار با افزایش شادی دارد. نکته قابل توجه اینکه این رابطه در کشورهای فقیر قوی‌تر از کشورهای ثروتمند است و کیفیت حکمرانی اثری قوی‌تر از بعد دموکراسی بر شادی دارد. مطالعه آسایش و همکاران (۱۴۰۳) نیز به بررسی تأثیر شاخص‌های حکمرانی بر شادی در منطقه منا پرداخته است. یافته‌های این تحقیق گویای آن است که در کشورهای با درآمد بالا، شاخص‌هایی مانند تولید ناخالص داخلی سرانه، اثربخشی دولت، کیفیت حکمرانی و نظارت دولت اثری مثبت بر شادی دارند، در حالی که در کشورهای با درآمد پایین، برخی از این شاخص‌ها مانند رشد تولید ناخالص داخلی و مسئولیت‌پذیری اثری منفی دارند. این تفاوت در اثرگذاری شاخص‌های حکمرانی با سطح درآمد کشورها هم‌راستا با یافته‌های دادگر و همکاران است که نشان می‌دهد تأثیر حکمرانی در کشورهای فقیر برجسته‌تر است. در همین راستا، ذبیحی و همکاران (۱۴۰۳) نیز با استفاده از رگرسیون پانل کوانتایل، رابطه میان مصرف سرانه انرژی‌های تجدیدپذیر، شاخص حکمرانی خوب و دیگر متغیرهای کلان اقتصادی مانند تولید ناخالص داخلی و شاخص فلاکت را با شاخص شادی در کشورهای OECD مورد بررسی قرار داده‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که در اغلب دهک‌های توزیع شادی، هم مصرف انرژی‌های تجدیدپذیر و هم حکمرانی خوب تأثیر مثبت دارند. این مطالعه نشان می‌دهد که حتی در جوامع توسعه‌یافته، حکمرانی خوب و سرمایه‌گذاری در منابع پایدار می‌تواند منجر به ارتقای سطح شادی گردد. مطالعه (Azimi, 2021) نیز این مسیر را از منظر تأثیر دموکراسی بر شادی دنبال کرده است. این پژوهش با بررسی داده‌های ۱۴۵ کشور و با بهره‌گیری از روش تحلیل ثانویه، نشان می‌دهد که دموکراسی به‌طور مستقیم و از طریق سرمایه اجتماعی تأثیر معناداری بر شادی دارد. این یافته مکمل نتایج مطالعه دادگر و همکاران است که اگرچه حکمرانی را مؤثرتر از دموکراسی معرفی می‌کرد، اما هر دو مطالعه بر وجود رابطه مثبت و معنادار بین دموکراسی و شادی تأکید دارند. در مطالعه‌ای از (Samavati, 2022)، ارتباط میان مؤلفه‌های مختلف حکمرانی و شادی شهروندان با روش مرور سیستماتیک ۳۵ مقاله منتخب از میان ۴۰۲ مقاله بررسی شده است. این پژوهش در فضایی شهری-اجتماعی تمرکز دارد و با تأکید بر اهمیت شاخص‌هایی مانند دموکراسی، آزادی، عدالت، مشارکت شهروندان، اعتماد اجتماعی و سیاست‌گذاری‌های مبتنی بر ارتقای شادی، نقش چندبعدی حکمرانی را در ارتقای شادی برجسته می‌سازد. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که حکمرانی خوب فراتر از ساختارهای اقتصادی و سیاسی، در ابعاد اجتماعی و مشارکتی نیز واجد اهمیت است. (ghaneirad, 2015) نیز با تمرکز بر متغیرهای فرهنگی و مذهبی، نظیر اهمیت مذهب، غرور ملی و دموکراسی در کشورهای دارای ادیان مختلف، به بررسی رابطه این مؤلفه‌ها با احساس شادمانی پرداخته است. یافته‌های این مطالعه نشان می‌دهد که غرور ملی و اهمیت به مذهب، هر دو رابطه معناداری با احساس شادمانی دارند و این رابطه در جوامع مختلف بر اساس بافت مذهبی-فرهنگی متفاوت است. این پژوهش در امتداد یافته‌های (Azimi, 2021) و (Samavati, 2022)، نقش مؤلفه‌های اجتماعی و فرهنگی در تبیین شادی را برجسته کرده و نشان می‌دهد که حکمرانی مطلوب باید هم‌زمان به ویژگی‌های فرهنگی-اجتماعی هر کشور نیز توجه داشته باشد. در نهایت، پژوهش (Momeni Mahmoudi & Razmi, 2023) بر متغیر اندازه دولت متمرکز شده و با استفاده از رگرسیون پانل آستانه‌ای، اثر آن را بر شادی در دو سطح توسعه

انسانی بررسی کرده است. نتایج این مطالعه بیانگر آن است که در کشورهایی با توسعه انسانی پایین، افزایش اندازه دولت باعث کاهش شادی می‌شود؛ در حالی که در کشورهای با سطح توسعه انسانی بالاتر، اثر معکوس دارد و دولت بزرگ‌تر منجر به افزایش شادی می‌شود. این یافته نشان می‌دهد که کارآمدی حکمرانی در بستری از توسعه انسانی معنا می‌یابد و یک سیاست عمومی مشابه می‌تواند در دو زمینه متفاوت، نتایج متفاوتی به همراه داشته باشد. در جمع‌بندی، تمامی این مطالعات در عین تنوع در روش‌شناسی، ناحیه جغرافیایی و متغیرهای مورد بررسی، همگی بر اهمیت حکمرانی، کیفیت سیاست‌گذاری، دموکراسی، مشارکت اجتماعی و شاخص‌های فرهنگی در ارتقای شادکامی تأکید دارند. تأثیرگذاری این عوامل به شدت وابسته به زمینه‌های اقتصادی، فرهنگی و سطح توسعه انسانی کشورهاست و از این‌رو، تحلیل‌های کل‌نگرانه و بومی‌سازی شده در سیاست‌گذاری‌های مرتبط با بهبود شادی از اهمیت بالایی برخوردارند.

• منابع طبیعی، مصرف انرژی و شادی

انرژی و منابع طبیعی به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، نقش دوگانه‌ای دارند؛ از یک‌سو موتور محرک اقتصادند و از سوی دیگر، بهره‌برداری ناپایدار از آن‌ها می‌تواند سطح شادی و رفاه را تهدید کند. در همین راستا، پژوهش‌های مختلف با استفاده از روش‌های اقتصادسنجی، به بررسی روابط میان حکمرانی، انرژی، منابع طبیعی و شادی در بستر توسعه پایدار پرداخته‌اند. زیبری و صداقت کالمرزی (۱۳۹۹) توسعه پایدار را فرآیندی معطوف به ارتقای سطح و کیفیت زندگی افراد، بهبود رفاه جامعه و تداوم این روند در نسل‌های آینده می‌دانند. این پژوهش با هدف بررسی تجربی تأثیر مصرف سرانه انرژی بر سطح شادی، با بهره‌گیری از داده‌های مربوط به کشورهای منتخب در حال توسعه طی دوره ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۷، نشان می‌دهد که رابطه‌ای غیرخطی و آستانه‌ای میان این دو متغیر وجود دارد. به این معنا که افزایش مصرف انرژی در سطوح پایین‌تر از حد آستانه برآوردشده، به افزایش سطح شادی منجر می‌شود، اما پس از عبور از این سطح، تداوم افزایش مصرف انرژی سرانه نه تنها دیگر موجب ارتقای شادی نمی‌شود، بلکه تأثیری منفی بر آن دارد. دلیل این پدیده به پیامدهای منفی زیست‌محیطی مانند آلودگی و گرمایش زمین بازمی‌گردد که بر کیفیت زندگی تأثیر منفی می‌گذارد و نوعی پارادوکس در رابطه میان مصرف انرژی و شادی پدید می‌آورد. پژوهش صداقت کالمرزی و همکاران (۱۴۰۰) نیز رابطه‌ی دوسویه میان رشد اقتصادی و شادی برای کشورهای عضو اوپک طی دوره ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۶، با استفاده از مدل پانل معادلات همزمان پویا مورد بررسی قرار می‌دهد. در این مطالعه همچنین اثرات آستانه‌ای رانت نفت و امکان وقوع نفرین منابع در این کشورها تحلیل شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد وقفه اول شادی تأثیر مثبت اما آماری غیرمعناداری بر رشد اقتصادی داشته است که می‌توان آن را ناشی از توزیع ناعادلانه عوائد رشد در جوامع نفتی دانست. همچنین تأثیر رانت نفت بر رشد اقتصادی پیش از رسیدن به آستانه نسبت رانت به تولید ناخالص داخلی، مثبت بوده اما پس از عبور از این حد، اثر منفی و معناداری مشاهده شده است. این نتایج به وضوح بیانگر بروز پدیده نفرین منابع در کشورهای نفت‌خیز عضو اوپک هستند. اثر مشابهی نیز برای رابطه رانت نفت و شادی به دست آمده است که به نوعی بازتاب‌دهنده پارادوکس استرلین است؛ به این معنا که افزایش منابع مالی ناشی از رانت نفتی الزاماً به افزایش شادی منجر نمی‌شود. در مطالعه‌ای دیگر (Omri and Kahia, 2024) به بررسی رابطه بین کیفیت نهادی، منابع طبیعی و رفاه چندبعدی در کشور عربستان سعودی طی دوره زمانی ۱۹۹۰ تا ۲۰۲۱ پرداخته‌اند. در این تحقیق، شاخص‌های جامع رفاه انسانی شامل کیفیت زندگی و استاندارد زندگی مورد توجه قرار گرفته و تأثیر مستقیم ثروت حاصل از منابع طبیعی، به‌ویژه رانت کل منابع و رانت نفت، بر این دو شاخص تحلیل شده است. نتایج نشان می‌دهد که منابع طبیعی تأثیر مستقیم مثبتی بر هر دو شاخص رفاهی دارند. افزون بر این، کیفیت نهادی و حکمرانی خوب نقش کلیدی در شکل‌دهی این رابطه ایفا می‌کند. از دیگر یافته‌های مهم این مطالعه، شناسایی سطوح آستانه‌ای برای کنترل فساد اداری و اقتصادی است که می‌تواند به بهبود اثرگذاری منابع طبیعی بر رفاه کمک کند. مرور مطالعات انجام‌شده نشان می‌دهد که شادی به‌عنوان یکی از ابعاد مهم رفاه انسانی، تحت تأثیر مجموعه‌ای از عوامل اقتصادی، زیست‌محیطی و نهادی قرار دارد. رابطه میان مصرف انرژی و شادی، به‌ویژه در کشورهای در حال توسعه، به‌صورت غیرخطی و آستانه‌ای بوده و مصرف بی‌رویه انرژی می‌تواند با آسیب به محیط زیست، اثر معکوسی بر کیفیت زندگی و شادی داشته باشد. همچنین، رانت منابع طبیعی در کشورهای نفت‌خیز، در سطوح پایین‌تر ممکن است به رشد اقتصادی و شادی کمک کند، اما در سطوح بالاتر با بروز پدیده‌هایی مانند نفرین منابع و پارادوکس استرلین، اثرات منفی از خود بر جای می‌گذارد. نقش کیفیت نهادی و حکمرانی خوب نیز به‌عنوان متغیری واسط و تقویت‌کننده در این روابط برجسته شده است. بنابراین مطالعه حاضر با بررسی صورت گرفته نسبت به مطالعات پیشین و با توجه به مبانی نظری ارائه شده به دنبال تبیین تأثیر درآمد حاصل از منابع طبیعی بر منحنی کوزنتس شادی کشورهای در حال توسعه می‌باشد.

۴- روش شناسی پژوهش

این مطالعه با استفاده از داده‌های موجود و قابل دسترس برای ۶۶ کشور در حال توسعه طی بازه زمانی ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۱ و با استفاده از روش اثرات ثابت گشتاور تعمیم یافته GMM و همچنین رگرسیون آستانه‌ای سعی در بررسی عوامل اثر گذار بر شادی به شکلی پویا دارد. در این مطالعه مدل اثرات ثابت GMM برای کنترل ویژگی‌های خاص هر کشور و مسئله درون‌زایی میان متغیرها به کار گرفته شده است. از آن‌جا که شادی تحت تأثیر عوامل پویایی مانند درآمد سرانه، بیکاری، و کنترل فساد قرار دارد، استفاده از مدل GMM امکان بررسی رابطه علی و دقیق‌تری را فراهم کرده و از تورش در برآوردها جلوگیری می‌کند. در مقابل، مدل آستانه‌ای به منظور تحلیل اثر غیرخطی منابع طبیعی بر شادی مورد استفاده قرار گرفته است. فرضیه تحقیق بر مبنای وجود یک سطح بحرانی از رانت منابع طبیعی است که پس از آن، اثر منابع طبیعی از مثبت به منفی تغییر می‌کند. مدل آستانه‌ای این امکان را فراهم می‌سازد که کشورها بر اساس میزان وابستگی به منابع طبیعی به دو رژیم تقسیم شوند و اثرات متفاوت در هر رژیم تحلیل گردد. این روش برای آزمون تجربی فرضیه «نفرین منابع طبیعی» کاملاً مناسب

است. بنابراین، ترکیب این دو مدل اجازه داده است که از یک سو پویایی داده‌ها و ناهمگنی کشورها کنترل شود و از سوی دیگر، رفتار غیرخطی و آستانه‌ای منابع طبیعی در شکل‌گیری شادی به‌طور دقیق بررسی گردد. (به رگرسیون زیر توجه کنید).

$$I. \quad LH_{it} = \beta_0 + \beta_1 LGDPP_{it} + \beta_2 LGDPP_{it}^2 + \beta_3 LUNE_{it} + \beta_4 LCOR_{it} + \beta_5 LTNU_{it} + \beta_6 LCPI_{it} + \beta_7 LLI_{it} + \beta_8 LRE_{it}$$

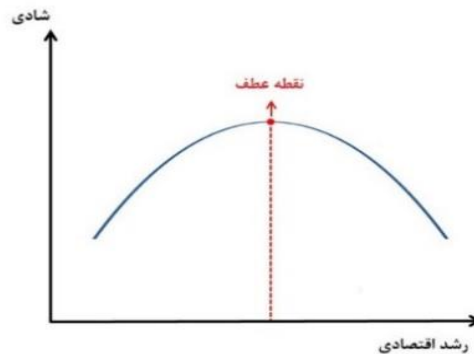
اطلاعات آماری و معرفی متغیرهای مورد بررسی در مطالعه‌ی حاضر در جدول ۲ مشاهده می‌شود.

جدول ۲: اطلاعات آماری موجود برای هر متغیر				
متغیرها	نماد	ماکسیمم	مینیمم	میانگین
Cantril ladder score	LH	۷/۳۶۴	۲/۸۳۹	۵/۰۹۰۲
GDP per capita (constant 2015 US\$)	LGDPP	۴۵۲۸۰/۴۷۳۸۹	۴۳۳/۸۳۸۲۴	۵۸۲۶/۸۵۳۹۵۶
Control of Corruption: Estimate	LCOR	۱/۱۴۷۱۷۵۴۳۱	-۱/۳۵۷۱۰۲۲۷۵	-۰/۴۲۷۷۰۲۸۱
Unemployment	LUNE	۳۵/۷۰۷	۰/۱۴۱	۷/۸۱۹۷۰۶۰۶۱
Inflation	LINF	۵۹/۲۱۹۷۳۶۰۲	-۲/۴۸۹۷۹۲۶۵۱	۴/۸۶۹۸۸۴۷۴۹
Life expectancy at birth	LLIFE	۸۳/۵۲۶۸۲۹۲۷	۴۸/۲۳۵	۶۹/۹۸۹۸۹۹۵۹
Total natural resources rents (% of GDP)	LRE	۳۴/۲۳۹۵۹۴۸	۰/۰۰۲۳۵۹۷۸۷	۵/۰۱۹۹۶۶۵۶۹

منبع: یافته‌های تحقیق

۵- یافته‌ها

بر اساس نتایج مدل اثرات تصادفی که در جدول ۳ ارائه شده است، متغیر GDP سرانه تأثیر مثبت و معناداری بر شاخص شادی دارد. این یافته نشان می‌دهد که رشد اقتصادی، در سطح پایه، موجب ارتقاء سطح شادی در کشورهای در حال توسعه می‌شود. با این حال، مجذور GDP سرانه ضریبی منفی و معنادار (-۰/۱۰۷) دارد که بیانگر رابطه غیرخطی بین درآمد و شادی است؛ به عبارتی، نتایج موجود در این بخش حاکی از وجود منحنی کوزنتس شادی در کشورهای مورد مطالعه است. این رابطه U وارونه همانطور که در شکل ۲ مشاهده می‌شود نشان می‌دهد که پس از رسیدن به سطح مشخصی از درآمد، افزایش بیشتر درآمد ممکن است با کاهش احساس رضایت و شادی همراه باشد.



شکل ۲: منحنی کوزنتس شادی در این مطالعه

بر اساس نتایج این بخش از مدل نرخ بیکاری نیز تأثیر منفی و معناداری بر شادی دارد (ضریب منفی به میزان -۰/۰۱۹)، که هم‌راستا با ادبیات اقتصادی و مطالعات پیشین است. مطابق با نتایج می‌توان گفت که از آنجایی که نرخ بیکاری تأثیری منفی بر شادی دارد می‌تواند اثرات روانی و اجتماعی قابل توجهی بر افراد داشته باشد که در نتیجه آن می‌تواند سطح شادی را کاهش دهد. امید به زندگی نیز برخلاف انتظار دارای ضریب منفی و معنادار (-۰/۶۹۲) است. این نتیجه ممکن است ناشی از تداخل این متغیر با شاخص‌هایی نظیر درآمد یا کیفیت سلامت باشد. از طرف دیگر مطابق با نتایج موجود، متغیر کنترل فساد (LCOR) تأثیر مثبت و معنادار بر شادی دارد (ضریب مثبت به میزان ۰/۰۹۵)، که مطابق انتظار است و نشان می‌دهد که بهبود کیفیت نهادی و کاهش فساد معمولاً منجر به افزایش اعتماد اجتماعی و رضایت از زندگی می‌شود.

جدول ۳: نتایج حاصل از تخمین مدل برای ۶۶ کشور مورد بررسی						
lh	Coefficient	Std. err	z	P> z	[95% conf. interval]	
Lh(-1)	۰/۸۹۶۵۶۸۱	۰/۰۴۶۰۵۴۳	۱۹/۴۷	۰/۰۰۰	۰/۸۰۶۳۰۳۴	۰/۹۸۶۸۳۲۹
Igdpp	۱/۰۱۱۸۶	۰/۱۴۳۰۱۷۹	۷/۰۸	۰/۰۰۰	۰/۷۳۱۵۵۰۵	۱/۲۹۲۱۷
Igdpp2	-۰/۰۶۳۹۶۸۱	۰/۰۰۸۹۸۲۷	-۷/۱۲	۰/۰۰۰	-۰/۰۸۱۵۷۴	-۰/۰۴۶۳۶۲۳
Iun	-۰/۰۳۰۳۳۱	۰/۰۰۴۱۰۸۴	-۷/۳۸	۰/۰۰۰	-۰/۰۳۸۳۸۳۴	-۰/۰۲۲۲۷۸۶
Ilife	-۰/۰۲۳۳۸۹۲	۰/۰۰۵۳۰۹۷۲	-۰/۴۴	۰/۶۶۰	-۰/۱۲۷۴۵۷۸	۰/۰۸۰۶۷۹۳
Itnr	-۰/۰۰۴۴۱۵۶	۰/۰۰۲۸۰۱۷	-۱/۵۸	۰/۱۱۵	-۰/۰۰۹۹۰۶۹	۰/۰۰۱۰۷۵۷
Icor	-۰/۰۰۲۶۰۵۰۵	۰/۰۰۱۴۸۷۰۳	-۱/۷۵	۰/۰۸۰	-۰/۰۰۵۵۱۹۵۸	۰/۰۰۳۰۹۴۷
Icpi	-۰/۰۰۳۰۰۰۳	۰/۰۰۲۴۱۴	-۱/۲۴	۰/۲۱۴	-۰/۰۰۷۷۳۱۶	۰/۰۰۱۷۳۱
_cons	-۳/۵۸۷۰۱۴	۰/۴۸۱۰۷۲۱	-۷/۴۶	۰/۰۰۰	-۴/۵۲۹۸۹۸	-۲/۶۴۴۱۳
Sargan TEST	chi2(43)				۵۱/۳۴۹۷۲	
	Prob > chi2				۰/۱۷۹۱	
-----	Arellano–Bond test for zero autocorrelation in first-differenced errors					
	Z			Prob > z		
AR(1)	-۳/۸۵۴۸			۰/۰۰۰۱		
AR(2)	۰/۶۴۷۹۸			۰/۵۱۷۰		
منبع: یافته‌های تحقیق						

در بخش دوم مدل تجربی مطالعه‌ی حاضر با انجام آزمون تعیین مقدار آستانه برای متغیر درآمد حاصل از منابع طبیعی (جدول ۴)، حد آستانه بدست آمده مقدار ۶/۹۲ درصد از سهم درآمد منابع طبیعی نسبت به تولید ناخالص داخلی را نشان می‌دهد. این بدان معناست که در کشورهایی که سهم رانت منابع طبیعی از GDP کمتر از این مقدار باشد، استفاده از منابع طبیعی به‌طور نسبی از طریق رشد درآمد، ایجاد اشتغال یا تقویت زیرساخت‌ها می‌تواند موجب افزایش شادی شود. اما زمانی که رانت حاصل از منابع طبیعی از آستانه مورد نظر فراتر می‌رود تأثیری منفی بر شادی داشته که به درستی نشان دهنده اتکای بیش از حد اقتصاد به منابع طبیعی و آثار منفی رفاه ذهنی و اجتماعی آن بر منطقه مورد بررسی است. بنابراین، این مقدار آستانه می‌تواند نشانه هشدار برای سیاست‌گذاران کشورهای غنی از منابع طبیعی باشد و آن را به‌عنوان یک مرز بحرانی در سیاست‌گذاری اقتصادی و اجتماعی در نظر گیرند.

جدول ۴: تعیین حد آستانه			
Threshold estimator (level = 95):			
Model	Threshold	Lower	Upper
Th-1	۶/۹۲۲۰	۶/۶۰۰۲	۷/۰۳۵۹
منبع: یافته‌های تحقیق			

همانطور که در جدول ۵ نشان داده شده است. نتایج حاصل از تخمین مدل آستانه‌ای برای متغیر درآمد حاصل از منابع طبیعی (LRE) حاکی از وجود رابطه‌ای دوگانه میان منابع طبیعی و سطح شادی در کشورهای مورد مطالعه است. بر اساس یافته‌های موجود، زمانی که سهم رانت منابع طبیعی از تولید ناخالص داخلی کمتر از مقدار آستانه‌ای ۶/۹۲ درصد باشد، این متغیر اثر مثبت و معناداری بر شادی دارد، که نشان‌دهنده نقش سازنده منابع طبیعی در مراحل اولیه توسعه است. با این حال، پس از عبور از این آستانه، ضریب منابع طبیعی منفی و معنادار می‌شود، به این معنا که اتکای بیش از حد به درآمدهای طبیعی می‌تواند موجب کاهش سطح شادی شود. این تغییر جهت در اثرگذاری، نشانه‌ای روشن از بروز پدیده نفرین منابع است، که ممکن است از مسیرهایی مانند افزایش فساد، تضعیف کیفیت حکمرانی، کاهش تنوع اقتصادی و تشدید نابرابری اجتماعی منجر به تضعیف رفاه ذهنی افراد گردد. بنابراین، مقدار آستانه ۶/۹۲ درصد به‌عنوان یک حد بحرانی اقتصادی و اجتماعی باید در سیاست‌گذاری منابع طبیعی به‌دقت مورد توجه قرار گیرد. در مجموع، نتایج حاصل از تخمین مدل‌های تجربی – اعم از رگرسیون اثرات ثابت مدل GMM و تحلیل آستانه‌ای – شواهدی قوی درباره پیچیدگی و چندوجهی بودن رابطه میان متغیرهای اقتصادی و سطح شادی در کشورهای در حال توسعه ارائه می‌دهد. یافته‌های موجود در این مطالعه نه تنها تأییدکننده وجود منحنی کوزتنس شادی هستند، بلکه تأثیر معنادار عواملی همچون بیکاری، کنترل فساد و بهره‌برداری از منابع طبیعی را نیز آشکار می‌سازند. به‌ویژه نتایج مدل

آستانه‌ای نشان می‌دهد که تأثیر منابع طبیعی بر شادی وابسته به سطح بهره‌برداری از آن است و پس از عبور از حد بحرانی مشخص، این تأثیر می‌تواند منفی شود. بر این اساس، رشد اقتصادی به‌تعمیر نمی‌تواند تضمین‌کننده افزایش پایدار شادی باشد، مگر آن که با حکمرانی مطلوب، سیاست‌های توزیعی مناسب و تنوع‌بخشی به ساختار اقتصادی همراه گردد. بنابراین مطابق نتایج موجود فرضیه تحقیق مبنی بر وجود یک سطح بحرانی از درآمد حاصل از منابع طبیعی که پس از آن، اثر منابع طبیعی از مثبت به منفی تغییر کرده و سطح شادی کاهش می‌یابد مورد تأیید قرار می‌گیرد.

جدول ۵: نتایج حاصل از برآورد رگرسیون آستانه‌ای						
Lh	Coefficient	Std. err.	T	P> t	[95% conf. interval]	
lgdpp	۲/۰۳۹۵۳۴	۰/۲۸۸۶۳۳۱	۷/۰۷	۰/۰۰۰	۱/۴۷۲۶۵۲	۲/۶۰۶۴۱۵
lgdpp2	-۰/۱۰۷۱۱۳۴	۰/۰۱۷۵۴۵۱	-۶/۱۱	۰/۰۰۰	-۰/۱۴۱۵۷۲۳	-۰/۰۷۲۶۵۴۶
lun	-۰/۰۱۹۳۸۸	۰/۰۰۹۳۵۵۸	-۲/۰۷	۰/۰۳۹	-۰/۰۳۷۷۶۳	-۰/۰۰۱۱۰۱۳
llife	-۰/۶۹۱۷۹۹۷	۰/۱۳۶۹۳۰۲	-۵/۰۵	۰/۰۰۰	-۰/۹۶۰۷۳۳۴	-۰/۴۲۲۸۶۶
lcor	۰/۰۹۵۵۲۵۵	۰/۰۲۶۱۳۴۳	۳/۶۶	۰/۰۰۰	۰/۰۴۴۱۹۷۳	۰/۱۴۶۸۵۳۸
lcp	۰/۰۲۱۸۸۰۷	۰/۰۰۷۱۴۴۹	۳/۰۶	۰/۰۰۲	۰/۰۰۷۸۴۷۹	۰/۰۳۵۹۱۳۵
0	۰/۰۰۵۸۳۷۷	۰/۰۰۲۳۱۰۶	۲/۵۳	۰/۰۱۲	۰/۰۰۱۲۹۹۷	۰/۰۱۰۳۷۵۷
1	-۰/۰۰۲۵۸۶۶	۰/۰۰۱۰۶۲۹	-۲/۴۳	۰/۰۱۵	-۰/۰۰۴۶۷۴۲	-۰/۰۰۰۴۹۹۱
_cons	-۴/۸۹۶۰۲۹	۱/۲۳۳۴۲۳	-۳/۹۷	۰/۰۰۰	-۷/۳۱۸۴۹۶	-۲/۴۷۳۵۶۱
sigma_u	۰/۲۳۲۷۰۰۸۲					
sigma_e	۰/۰۵۸۴۰۶۵۵					
Rho	۰/۹۴۰۷۳۵۴۷					
F test	F(۶۵/۵۸۶) = ۳۲/۶۵			Prob > F = ۰/۰۰۰۰		
منبع: یافته‌های محقق						

۶- نتیجه گیری

از بدو تولد علم اقتصاد، نظریه‌های اقتصادی بر پایه مفهوم شادی و رفاه انسانی شکل گرفته‌اند. در همین راستا فرضیه منحنی کوزنتس شادی بیان می‌کند که در مراحل اولیه رشد، منابع کمیاب بوده و شرایط زندگی ممکن است نامطلوب باشد؛ اما با بهبود شاخص‌های اقتصادی، سطح رضایت از زندگی و شادی افزایش می‌یابد. همان‌گونه که در ادبیات نظری نشان داده شد، رشد اقتصادی یکی از عوامل تأثیرگذار بر افزایش سطح شادی است. از آنجا که تحقق رشد اقتصادی بدون بهره‌برداری از منابع و امکانات میسر نیست، این مطالعه با تمرکز بر نقش منابع طبیعی در کنار رشد اقتصادی، به بررسی فرضیه منحنی شادی کوزنتس در ۶۶ کشور در حال توسعه طی دوره ۲۰۱۰ تا ۲۰۲۲ با بهره‌گیری از مدل اثرات تصادفی و رگرسیون آستانه‌ای پرداخته است. یافته‌های حاصل از برآورد مدل اثرات تصادفی نشان می‌دهد که GDP سرانه اثری مثبت و معنادار بر شاخص شادی دارد، اما مجذور آن ضریب منفی و معناداری دارد که مؤید وجود رابطه‌ای غیرخطی (U وارونه) میان درآمد و شادی است؛ این رابطه بدان معنی است که پس از رسیدن به سطح خاصی از درآمد سرانه، افزایش بیشتر آن می‌تواند با کاهش احساس رضایت و شادی همراه باشد. در بخش دوم مدل تجربی، با تعیین مقدار آستانه، برای متغیر اصلی پژوهش حاضر یعنی سهم درآمد منابع طبیعی، کشورها به دو رژیم تقسیم شدند. که مطابق با آن زمانی که این سهم کمتر از ۶/۹۲ درصد باشد، منابع طبیعی اثری مثبت و معنادار بر شادی دارند که نشان‌دهنده نقش حمایتی آن‌ها در مراحل اولیه توسعه است. اما پس از عبور از این آستانه، اثر منابع طبیعی منفی و معنادار می‌شود؛ که می‌توان آن را به‌عنوان نشانه‌ای از بروز پدیده نفرین منابع دانست. همچنین یافته‌های پژوهش حاضر با طیف گسترده‌ای از مطالعات پیشین مطابقت دارد. از جمله، تأیید رابطه غیرخطی بین درآمد و شادی مطابق با مطالعات (Easterlin, 2021)، (Lakshmanasamy & Maya, 2020) و (Matusiewicz, 2025) است. همچنین، شناسایی آستانه منفی برای منابع طبیعی، هم‌راستا با نتایج صداقت کالمرزی و همکاران (۱۴۰۰) و (Fotourehchi, 2021) است. اثر مثبت کنترل فساد بر شادی نیز با مطالعات دادگر و همکاران (۱۴۰۰) و ذبیحی و همکاران (۱۴۰۳) مطابقت دارد. از سوی دیگر، تأیید اثر منفی بیکاری و نابرابری درآمدی بر شادی، هم‌سو با مطالعات منصف و همکاران (۱۳۹۸) و (Afshari & Dahmardeh, 2015) است. در مجموع، نتایج این پژوهش بر ضرورت طراحی سیاست‌های توسعه‌ای تأکید دارد که علاوه بر رشد اقتصادی، به رفاه ذهنی و کیفیت زندگی شهروندان نیز توجه ویژه‌ای داشته باشند. مطابق

با نتایج حاضر در این مطالعه که نشان دهنده رابطه‌ای غیرخطی میان وابستگی به منابع طبیعی و سطح شادی در کشورهای در حال توسعه است ضروری است که سیاست‌گذاری‌هایی در این کشورها بر پایه استفاده بهینه و پایدار از منابع طبیعی بازطراحی شوند تا عبور از آستانه بحرانی تعیین‌شده جلوگیری شود و زمینه برای ارتقاء رفاه ذهنی، کاهش نابرابری‌های اجتماعی و تحقق توسعه‌ای متوازن و شادی‌محور فراهم آید بر این اساس توصیه‌های سیاستی مورد توجه پژوهش حاضر در ادامه مورد بررسی قرار می‌گیرند:

- کاهش سهم منابع طبیعی در اقتصاد: بدین منظور می‌توان از طریق تنوع بخشی به اقتصاد منطقه مورد بررسی پژوهش حاضر و حمایت از خدمات فناوری محور به این مهم دست یافت تا وابستگی به منابع طبیعی کاهش یابد.
- نهاد سازی و تقویت نظام‌های ضد فاسد و ایجاد نظام مالیاتی: ایجاد نهادهای نظارتی مستقل، شفاف‌سازی قراردادهای مرتبط با استخراج منابع و تقویت نظام‌های ضد فساد جهت کاهش پیامدهای منفی رانت منابع طبیعی می‌تواند همچنین طراحی مالیات‌های خاص بر رانت منابع طبیعی و تخصیص آن به صندوق‌های ثروت ملی یا طرح‌های بازتوزیعی می‌تواند جهت کاهش شکاف سلامت و شادی موجود در این منطقه مورد توجه سیاست گذاران قرار گیرد.
- جهت‌دهی منابع به سمت سرمایه انسانی: با توجه به پیوند عمیق میان سرمایه انسانی، کیفیت زندگی و رضایت از زندگی بخشی از درآمدهای منابع طبیعی می‌تواند به گونه‌ای هدفمند در پروژه‌های سلامت، مهارت‌آموزی و توسعه زیرساخت‌های اجتماعی سرمایه‌گذاری شود تا به ارتقاء کیفیت زندگی، اشتغال و افزایش رضایت جمعی منجر شود.
- توسعه پایدار و بهبود در حکمرانی: کشورهای این منطقه باید با اطلاع‌رسانی به موقع درباره نحوه استفاده از منابع طبیعی و میزان درآمد حاصل از رانت منابع طبیعی زمینه را برای کاهش فساد فراهم کنند. که در نتیجه این امر، پایه‌های اعتماد اجتماعی تقویت شده و کیفیت حکمرانی را بهبود بخشند و با تضمین بهره‌مندی عادلانه از ثروت منابع طبیعی، به تحقق اهداف توسعه پایدار کمک می‌کند.
- لازم به ذکر است که اجرای این سیاست‌ها باید با رویکردی تدریجی، منطقه محور و هماهنگ با واقعیت‌های نهادی و اقتصادی هر کشور صورت گیرد تا زمینه‌ساز گذار به توسعه‌ای پایدار، متوازن و شادی‌محور شود.

منابع

- Agrawal, S., Sharma, N., Bruni, M. E., & Iazzolino, G. (2023). Happiness economics: Discovering future research trends through a systematic literature review. *Journal of Cleaner Production*, 416, 137860.
- Artekin, A. Ö. (2021). Current Developments on the Economics of Happiness: Evidence from Turkey (pp. 319–337). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-63149-9_20
- Barut, A., Alofaysan, H., Akpınar, E. N., Adıgüzel, S., & Magazzino, C. (2025). The Impact of Democracy and Happiness on Environmental Degradation in OECD Countries. In *Natural Resources Forum*. Oxford, UK: Blackwell Publishing Ltd.
- Besser, L.L. (2020). *The Philosophy of Happiness: An Interdisciplinary Introduction* (1st ed.). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781315283692>
- Bloom, D. E., Canning, D., Kotschy, R., Prettnner, K., & Schünemann, J. (2024). Health and economic growth: reconciling the micro and macro evidence. *World Development*, 178, 106575.
- Cai, H., Yuan, J., Su, Z., Wang, X., Huang, Z., Jing, Y., & Yang, Z. (2022). Does Economic Growth Raise Happiness in China? A Comprehensive Reexamination. *Social Psychological and Personality Science*, 14(2), 238-248. <https://doi.org/10.1177/19485506221089804> (Original work published 2023)
- Chen, C. W. (2023). Can smart cities bring happiness to promote sustainable development? Contexts and clues of subjective well-being and urban livability. *Developments in the Built Environment*, 13, 100108.
- Easterlin, R. A., & O'Connor, K. J. (2022). The Easterlin paradox. In *Handbook of labor, human resources and population economics* (pp. 1-25). Cham: Springer International Publishing.
- Easterlin, R. A., Wang, F., & Wang, S. (2021). Growth and happiness in China, 1990–2015. In *A modern guide to the economics of happiness* (pp. 129-161). Edward Elgar Publishing.
- Easterlin, Richard A. (2021) : Why Does Happiness Respond Differently to an Increase vs. Decrease in Income?, IZA Discussion Papers, No. 14645, Institute of Labor Economics (IZA), Bonn.
- Esmail, H. A. H., & Shili, N. N. J. (2018). The Relationship between Happiness and Economic Development in KSA: Study of Jazan Region. *Asian Social Science*, 14(3), 78. <https://doi.org/10.5539/ASS.V14N3P78>
- Falakodin, Z. and Hajizadeh Meymandi, M. (2022). Women's Role in Family Happiness: A Qualitative Study in Yazd. *Journal of Applied Sociology*, 33(4), 95-122. doi: 10.22108/jas.2022.130447.2170
- Fang, Y., Veenhoven, R., & Burger, M. J. (2025). Happiness and productivity: a research synthesis using an online findings archive. *Management Review Quarterly*, 1-38.

- Fatima, S. K., & Khan, F. A. (2024). Globalization and happiness across world countries. *NUST Journal of Social Sciences and Humanities*, 10(1), 15-38.
- Fotourehchi, Z. (2021). The Paradox of Natural Resource Abundance and Environmental Degradation: An Empirical Study in Countries with High Abundance of Non-renewable Energy. *Strategic Studies of public policy*, 11(39), 230-249.
- ghaneeirad, M. , khoshnam, M. and jafari, G. (2015). National Pride, Democracy, Importance of Religion and the increase in the level of Happiness In World Values Surveys (2005-2009). *Sociological Review*, 22(1), 131-163. doi: 10.22059/jsr.2015.56317
- Halpern, D. (2015). *Inside the Nudge Unit: How small changes can make a big difference*. London: WH Allen.
- Helliwell, J. F., Huang, H., Norton, M., Goff, L., & Wang, S. (2023). World happiness, trust and social connections in times of crisis. *World happiness report, 2023*.
- <https://data.worldhappiness.report>
- <https://worldhappiness.report/>
- <https://www.imf.org/>
- Humair, N., & Ayyubi, M. S. (2024). Investigation of Easterlin Paradox in Developed Countries in the Context of Income Inequality. *Forman Journal of Economic Studies*, 20(1), 43-67.
- IEA (2025), *Global Energy Review 2025*, IEA, Paris <https://www.iea.org/reports/global-energy-review-2025>, Licence: CC BY 4.0
- Kamdem, C. B., Mamadou Asngar, T., Ongo Nkoa, B. E., & Ondoua Beyene, B. (2025). Cultural Diffusion and Happiness: A New Evidence in Sub Saharan Africa. *Journal of Happiness Studies*, 26(5), 1-24.
- Kwon, O. H., Hong, I., Yang, J., Wohn, D. Y., Jung, W. S., & Cha, M. (2021). Urban green space and happiness in developed countries. *EPJ data science*, 10(1), 28.
- Lakshmanasamy, T., & Maya, K. (2020). Is it income adaptation or social comparison? The effect of relative income on happiness and the Easterlin paradox in India. *The Indian Economic Journal*, 68(4), 477-495.
- Lee, B., Kim, H., & Tavakoli, A. (2023). The impact of economic growth, inflation and unemployment on subjective financial satisfaction: A New global evidence. *Cogent Economics & Finance*, 11(2). <https://doi.org/10.1080/23322039.2023.2287908>
- Lee, Y.-Y., & Goh, K.-L. (2023). The Happiness-Economic Well-Being Nexus: New Insights From Global Panel Data. *SAGE Open*, 13(4). <https://doi.org/10.1177/21582440231199659> (Original work published 2023)
- Lika, G. (2023). Happiness and Economic Growth Relationship in CEE Countries: an Empirical Study. *Creativity and Innovation in Digital Economy*, 94.
- Lin, TY., Chiu, Yh., Xie, X.H. et al. Economic Performance, Happiness, and Sustainable Development in OECD Countries. *Soc Indic Res* 171, 159–188 (2024). <https://doi.org/10.1007/s11205-023-03253-z>
- Lorinejad, M. and Tabibzadeh, P. (2023). The Right to Happiness in light of Sustainable Development Goals. *Public Law Studies Quarterly*, 53(4), 2081-2104. doi: 10.22059/jplsq.2021.321652.2748
- Matusiewicz, M. (2025). Endless Growth Does Not Bring Joy: Income Inequality, Human Development, and Happiness—A Cross-Country Analysis With a Focus on Europe. *American Journal of Economics and Sociology*.
- Mentus, V., & Vladislavljević, M. (2021). Easterlin paradox revisited: Do increases in income bring higher levels of income satisfaction?. *Sociologija: časopis za sociologiju, socijalnu psihologiju i socijalnu antropologiju*, 63(2), 220-235.
- Momeni Mahmoudi F, Razmi M J. (2023). The Relationship between Government Size and Happiness. *refahj*. 22(87), : 3 doi:10.32598/refahj.22.87.3593.2 URL: <http://refahj.uswr.ac.ir/article-1-3898-fa.html>
- Nademi, Y. , Jalili Kamjoo, S. P. , & Nazari, S. (2023). The Impact of Education on the Environmental Kuznets curve: a Threshold Panel Approach. *Macroeconomics Research Letter*, 17(36), 151-172. doi: 10.22080/iejm.2023.25729.1980
- Ng, Y.-K. (2021). What is Happiness? Why is Happiness Important? (pp. 1–14). *springer nature singapore*. https://doi.org/10.1007/978-981-33-4972-8_1
- Nikolova, M., & Graham, C. (2021). The economics of happiness. In *Handbook of labor, human resources and population economics* (pp. 1-33). Cham: Springer International Publishing.
- Nourahmadi, M. J., Nassiri Aghdam, A., & Aref, M. H. (2022). Natural Resources and Economic Growth: A Meta-Analysis. *Journal of Economic Essays: an Islamic Approach "Jostārḥā-ye Eghtesādi bā Ruykard-e Eslāmi"*, 19(38), 169-202. doi: 10.30471/iee.2023.9238.2311
- Oktafira, A., Kurniasih, E. P., Yanto, Y., Kurniawati, S., & Bariyah, N. (2025). The Effect of Income Inequality, Corruption Perception, Gender Equality, and Technology on Happiness in G20 Countries. *Jurnal Ilmu Sosial dan Humaniora*, 14(1), 117-129.

- Omri, A., Kahia, M. Natural Resources Abundance and Human Well-Being: the Role of Institutional Quality. *Soc Indic Res* 173, 607–644 (2024). <https://doi.org/10.1007/s11205-024-03359-y>
- Petrovič, F., Murgaš, F., & Králik, R. (2021). Happiness in Czechia during the COVID-19 Pandemic. *Sustainability*, 13(19), 10826.
- Putri, E. I. S., & Prasetyani, D. (2021). New evidence of individual level of happiness in Indonesia: Does Easterlin Paradox matter. *Jurnal Ekonomi Dan Studi Pembangunan*, 13(1), 60-71.
- Ram, R. (2017). Kuznets curve in happiness: A cross-country exploration. *Economic modelling*, 66, 272-278.
- Roessler, J., & Gloor, P. A. (2020). Measuring happiness increases happiness. *Journal of Computational Social Science*, 4(1), 123–146. <https://doi.org/10.1007/s42001-020-00069-6>
- Ruiz-Rodríguez, R., Ortiz-de-Urbina-Criado, M., & Ravina-Ripoll, R. (2023). Neuroleadership: a new way for happiness management. *Humanities and Social Sciences Communications*, 10(1), 1-14.
- Rus, A. V., & Blăjan, A. G. (2021). THE RELATIONSHIP BETWEEN ECONOMIC GROWTH AND HAPPINESS. *PressAcademia Procedia*, 14(1), 175-177. <https://doi.org/10.17261/Pressacademia.2021.1531>
- Samavati, S. (2022). A Systematic Review of the Government Factors Affecting Citizen's Happiness. *Journal of Urban Studies on Space and Place*, 6(24), 39-54. doi: 10.22034/jspr.2022.701832
- Slesman, L. (2022). The elusive curse of natural resources on happiness. *Resources Policy*, 79, 103112.
- Su, Y., & Sabjan Muhammad, A. (2023). Role of economic, and social parameters affecting life satisfaction and happiness during pre and post Covid era: a study with Marx's perspective. *Economic research-Ekonomiska istraživanja*, 36(1).
- Wang, Q., Dong, Z., Li, R., & Wang, L. (2022). Renewable energy and economic growth: New insight from country risks. *Energy*, 238, 122018.
- Yang, D., Zheng, G., Wang, H., & Li, M. (2022). Education, income, and happiness: evidence from China. *Frontiers in Public Health*, 10, 855327.
- Zabihi, S. M. G. , Salehnia, N. and Akbari, F. (2024). Examining the Effects of Renewable Energy Consumption and Governance Quality on the Happiness Index in Selected Countries by using Quantile Regression for Panel Data. *new economy and trad*, 19(62), 99-130. doi: 10.30465/jnet.2024.46701.2078
- Zare, E. , Ebrahimi, M. , Aminifard, A. and Zare, H. (2020). Government Size and Happiness Inequality: A Threshold Panel Approach. *Iranian Journal of Economic Studies*, 8(2), 421-439. doi: 10.22099/ijes.2020.35323.1621
- Zhang, P. (2022). Happiness inequality has a Kuznets-style relation with economic growth in China. *Scientific Reports*, 12(1), 15712.
- Zobeiri, H., & Sedaghat Kalmarzi, H. (2021). Sustainable Development and Happiness; Does per Capita Energy Consumption Affect People's Satisfaction and Happiness in Society?. *Journal of Economic Research (Tahghighat-E-Eghtesadi)*, 55(4), 831-85.
- آسایش، حمید و شمس‌اللهی، رضا و کمالی، مهدی و مقصودی، سپهر، ۱۴۰۳، تاثیر حکمرانی خوب بر شادی در کشورهای منتخب منا
الگوی خود رگرسیون با وقفه های توزیعی پانلی (Panel ARDL) <https://civilica.com/doc/2109719>.
- افشاری زهرا و دهمرده لعیبا. (۱۳۹۳). بررسی اثر فقر، نابرابری درآمد و شاخص توسعه انسانی بر شادکامی در کشورهای منتخب. تحلیل
های اقتصادی توسعه ایران 2015.2074/edp.2015.2074, 2(4), 31-59. doi: 10.22051/edp.2015.2074
- آقای مجید. (۱۴۰۳). فراوانی منابع طبیعی و رابطه توسعه مالی - رشد اقتصادی در ایران: بررسی نقش بهره‌وری. پژوهش‌های اقتصادی
(رشد و توسعه پایدار). ۳(۳): ۶۱-۹۶
- جلیلی کامجو، سید پرویز و نادمی یونس . (۱۳۹۸). ارزیابی رابطه بین نابرابری درآمد و نابرابری شادی، مطالعه موردی: ایران. سیاست
گذاری اقتصادی 2019.1538/epj.2019.1538, 11(21), 77-101. doi: 10.22034/epj.2019.1538
- خورسند و کیل زاده مهشید، جدیدزاده علی. بررسی فرضیه منحنی محیط زیستی کوزنتس با استفاده از شاخص‌های عملکرد محیط زیست
و رشد اقتصاد سبز. فصلنامه پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی. ۱۴۰۳؛ ۳۲ (۱۰۹): ۹۸-۱۳۸
- دادگر یداله، ایزدخواستی حجت، سیدی سید محمد. (۱۴۰۰) تاثیر کیفیت حکمرانی خوب و درآمد بر شادی در کشورهای منتخب.
تحقیقات مدل‌سازی اقتصادی؛ ۱۲ (۴۴): ۴۵-۸۴
- رنجبر، همایون، سامتی، مرتضی، و صرافان، فرزانه. (۱۳۹۶). تاثیر عوامل درآمدی و غیردرآمدی بر ارتقای شادی در کشورهای EU.
اقتصاد کاربردی، ۷(۲۳)، ۱۳-۲۵. <https://sid.ir/paper/202077/fa> SID.
- شهنازخانی، ولی‌الله، حری، حمیدرضا و کشاورزی، علی. (۱۴۰۳). اثر بهبود وضعیت سلامت بر رشد اقتصاد و کیفیت زیست محیطی
در چارچوب یک الگوی تعادل عمومی تصادفی پویا بی‌زین. توسعه و سرمایه 9(2), 131-146. doi: 10.22103/jdc.2023.21943.1410

- صداقت کالمرزی هانیه، فتاحی شهرام و سهیلی کیومرث . (۱۴۰۰). بررسی اثرات متقابل رشد اقتصادی و شادی در چارچوب فرضیه نفرین منابع و معمای استرلین: رویکرد پانل معادلات همزمان پویا. پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی doi: 10.30473/egdr.2020.53527.5860, 12(45), 42-31.
- عظیمی رضا.(۱۴۰۰). بررسی رابطه میزان دموکراسی و احساس شادمانی؛ مطالعه مقطعی - ملی. جامعه‌شناسی کاربردی, 32(1), 155-168. doi: 10.22108/jas.2020.116229.1655
- علوی فاطمه السادات و دهمرده قلعه نو نظر. (۱۴۰۲). کیفیت نهادی، پیچیدگی اقتصاد و نفرین منابع طبیعی؛ شواهدی جدید از کشورهای منا. پژوهشنامه اقتصاد کلان: Macroeconomics Research Letter, 18(37), 139-160. doi: 10.22080/iejm.2023.26452.2024
- کریمی محمدشریف، حیدریان مریم و حشمتی دایاری الهام . (۱۴۰۰). بررسی منحنی کوزنتس شادی و محاسبه شاخص شادی در استان‌های ایران. جامعه‌شناسی اقتصادی و توسعه doi: 10.22034/jeds.2021.43310.1488, 10(2), 133-157.
- گلابی فاطمه و حسینی مزرعه شادی میر مجتبی . (۱۴۰۲). مطالعه تأثیر سرمایه فرهنگی و سواد تغذیه ای بر ارتقاء کیفیت زندگی. مطالعات توسعه اجتماعی-اقتصادی doi: 10.22051/ijosed.2024.46044.1033, 1(2), 151-182.
- گودرزی فراهانی یزدان، مهرآرا محسن و مرسلی ارزق زلیخا . (۱۴۰۲). تأثیر مصرف برق بر رشد اقتصادی با لحاظ سرمایه گذاری در زیرساخت های انرژی: یک مطالعه موردی برای کشورهای در حال توسعه منتخب. مدل‌سازی اقتصاد انرژی doi: 10.22080/jeem.2023.26293.1003, 1(1), -.
- محبی نیا فهیمه و تهامی پور مرتضی . (۱۴۰۲). بررسی اثرات متقابل رشد اقتصادی و تخریب محیط زیست (با نگاهی بر بخش‌های اصلی اقتصاد ایران). (محیط زیست و توسعه فرابخشی) doi: 10.22034/envj.2023.375514.1262, 8(80), 15-28.
- معبودی، رضا , نادمی, یونس و دره نظری, زینب . (۱۴۰۱). نفرین منابع و مالی‌سازی در اقتصاد ایران. پژوهشنامه اقتصاد انرژی ایران doi: 10.22054/jiee.2022.68891.1940, 11(42), 127-159.
- منصف عبدالعلی، معلمی مژگان، بیابانی جهانگیر، نجاتی مهدی و طاهری زاده اناری پور، جواد.(۱۳۹۸). بررسی عوامل اقتصادی مؤثر بر شادی در کشورهای منتخب: رهیافت رگرسیون آستانه‌ای پانل. پژوهش‌های رشد و توسعه اقتصادی doi: 10.30473/egdr.2019.43005.4976, 9(36), 15-34.